Journal of Suan Sunandha Arts and Culture
วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีที่ 5 ฉบับที่ 2/2568

บทความวิจัย

"GAY WATTANATAM" AND IDENTITY NEGOTIATION THROUGH CULTURAL RECREATION IN CONTEMPORARY THAI SOCIETY: A CASE STUDY OF THE UBON RATCHATHANI CANDLE FESTIVAL

"เกย์วัฒนธรรม" กับการต่อรองอัตลักษณ์ผ่านนันทนาการเชิงวัฒนธรรมในสังคมไทยร่วมสมัย: กรณีศึกษาประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

TACHAPON TONGTERM (เตชภณ ทองเติม)*
KHAMLA MUSIKA (คำล่า มุสิกา)**

วันที่รับบทความ 27 สิงหาคม 2568
วันที่แก้ไขบทความ 26 พฤศจิกายน 2568
วันที่ตอบรับบทความ 9 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

สังคมไทยร่วมสมัยกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอัตลักษณ์ ซึ่งความหลากหลายทางเพศได้กลายเป็นประเด็นที่ท้าทายกรอบวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยเฉพาะในภาคอีสานซึ่งคุณค่าด้านศาสนาและประเพณียังคงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนอย่างลึกซึ้ง บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและนิยามคำว่า “เกย์วัฒนธรรม” ในฐานะอัตลักษณ์ลูกผสมร่วมสมัย และวิเคราะห์กระบวนการก่อรูปและการแสดงออกผ่านกิจกรรมนันทนาการเชิงวัฒนธรรมในเทศกาลแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี 2) ประเมินบทบาทของเทศกาลแห่เทียนพรรษาในฐานะพื้นที่ปลอดภัยเชิงนันทนาการและวัฒนธรรมสำหรับกลุ่มชายขอบ และสังเคราะห์นัยยะต่อแนวคิดนันทนาการกับอัตลักษณ์ชายขอบในสังคมไทย และ 3) เสนอแนวทางการจัดการนันทนาการเชิงวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความยั่งยืนของเกย์วัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจภายใต้กฎหมายสมรสเท่าเทียม โดยใช้การสังเคราะห์วรรณกรรม การสังเกตภาคสนาม และการวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรมในกรอบนันทนาการร่วมสมัย ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า “เกย์วัฒนธรรม” ได้รับการก่อรูปขึ้นจากการมีส่วนร่วมในศิลปะเทียนการฟ้อนรำ และการแต่งกายที่ผสานเพศวิถีกับรากวัฒนธรรมอีสาน จนกลายเป็นทุนเชิงสัญลักษณ์ที่ได้รับการยอมรับในระดับชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเทศกาลแห่เทียนพรรษามิใช่เพียงพิธีกรรมทางศาสนา แต่เป็นพื้นที่ปลอดภัยและเวทีต่อรองทางสังคมที่ช่วยลดอคติและสร้างประสบการณ์ร่วมซึ่งเชื่อมโยงค่านิยมอนุรักษนิยมเข้ากับอัตลักษณ์ทางเลือก ขณะเดียวกันยังสะท้อนบทบาทของนันทนาการ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, E-mail: spsc_network@hotmail.com
Assistant Professor, Faculty of Liberal Arts and Science, Sisaket Rajabhat University
** อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, E-mail: khamla.m@ubu.ac.th
Lecturer, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University

Journal of Suan Sunandha Arts and Culture
วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีที่ 5 ฉบับที่ 2/2568

เชิงวัฒนธรรมในฐานะกลไกสร้างความเข้าใจใหม่และความยุติธรรมทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การธำรงอยู่ของเกย์วัฒนธรรมยังต้องอาศัยกลไกเชิงนโยบาย การออกแบบกิจกรรมที่ครอบคลุม และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งนี้เพื่อให้เทศกาลแห่เทียนพรรษาเป็นต้นแบบของการจัดการนันทนาการเชิงวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความหลากหลาย ความเข้าใจ และความยั่งยืนของสังคมไทยในยุคสมรสเท่าเทียมอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: เกย์วัฒนธรรม / นันทนาการเชิงวัฒนธรรม / เทศกาลแห่เทียนพรรษา / พื้นที่ปลอดภัย / สมรสเท่าเทียม

Journal of Suan Sunandha Arts and Culture
วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีที่ 5 ฉบับที่ 2/2568

Abstract

Contemporary Thai society is undergoing a transformation in its identity structures, where gender diversity has become a challenge to traditional cultural frameworks, particularly in the Isan region, where religious and customary values remain deeply influential in everyday life. This article aims to 1) study and define "Gay Wattanatam" as a contemporary hybrid identity and analyze its formation and expression through Cultural Recreation in the Ubon Ratchathani Candle Festival; 2) assess the role of the Candle Festival as a recreational and cultural Safe Space for marginalized groups and synthesize its implications for the concept of recreation and marginalized identities in Thai society; and 3) propose Cultural Recreation management approaches that enhance the sustainability of "Gay Wattanatam" and foster inclusive coexistence under the Equal Marriage Law. Drawing on literature synthesis, field observation, and cultural analysis within a contemporary recreation framework, the findings reveal that "Gay Wattanatam" is formed through participation in candle art, dancing, and costume expression that integrates sexuality with Isan cultural heritage, transforming into symbolic capital recognized at the community level. This demonstrates that the Candle Festival is not merely a religious ritual but also a Safe Space and a platform for symbolic negotiation that reduces prejudice and creates shared experiences linking conservative values with alternative identities. At the same time, it highlights the role of Cultural Recreation as a mechanism for fostering new understandings and cultural justice. However, the continued existence of "Gay Wattanatam" requires supportive policy mechanisms, inclusive activity design, and multi-sectoral participation to ensure that the Candle Festival becomes a model of Cultural Recreation management that promotes diversity, understanding, and sustainable coexistence in Thai society in the era of Equal Marriage.

Keywords: Gay Wattanatam / Cultural Recreation / Candle Festival / Safe Space / Equal Marriage

บทนำ

ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยหรือ “อีสาน” เป็นดินแดนที่มีมรดกทางวัฒนธรรมลุ่มลึก ซึ่งผูกพันกับวิถีชีวิต ศรัทธา และโครงสร้างทางสังคมอย่างแนบแน่นมาอย่างยาวนาน ความเชื่อพื้นบ้าน พิธีกรรมทางศาสนา ศิลปะการแสดง และระบบเครือญาติ ล้วนทำหน้าที่เป็นเสาหลักในการกำกับวิถีชีวิตประจำวันและสร้างความเป็นปึกแผ่นทางสังคม ดังนั้น ประเพณีและงานบุญในอีสานจึงมิได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะเหตุการณ์ประจำปี แต่เป็น “กลไกทางสังคมวัฒนธรรม” ที่ผลิตซ้ำและสืบทอดอัตลักษณ์รุ่นแล้วรุ่นเล่า พร้อมทั้งสร้างความหมายใหม่ให้สอดคล้องกับพลวัตของแต่ละยุคสมัย (พระครูใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล และคณะ, 2561) ในกระบวนการนี้ งานบุญและเทศกาลได้ทำหน้าที่มากกว่าการแสดงศรัทธาทางศาสนา หากแต่เป็นสนามที่ผู้คนสามารถรวมกลุ่ม สื่อสารคุณค่า และยืนยันการดำรงอยู่ของตนในฐานะส่วนหนึ่งของชุมชน

ประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีถือเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์สำคัญของภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ที่หล่อหลอมเป็นทุนทางวัฒนธรรมอันทรงพลัง เทศกาลนี้สะท้อนการบูรณาการศิลปะการแกะสลักต้นเทียน พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และการแสดงพื้นบ้านที่วิจิตรบรรจงเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ทำให้ประเพณีนี้มิได้เป็นเพียงการถวายเทียนพรรษา แต่ยังเป็นเวทีสร้างสรรค์ทางสังคมและพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกันของคนหลากรุ่น หลายสถานะ และหลายความเชื่อ (สุธิดา ตันเลิศ, สร้อยสุดา สุวรรณะ และเวทางค์ มาสงค์, 2567) อย่างไรก็ตาม ในยุคสมัยที่โลกาภิวัตน์และสื่อดิจิทัลขยายอิทธิพลอย่างรวดเร็ว ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของอีสานก็ปรับตัวเข้าสู่ความหลากหลาย เปิดโอกาสให้กลุ่มชายขอบ โดยเฉพาะผู้มีความหลากหลายทางเพศ ได้เข้ามามีบทบาทใหม่ผ่านกิจกรรมที่ครั้งหนึ่งเคยถูกกำหนดขอบเขตจำกัด (กังวาฬ ฟองแก้ว และยิ่งยอด มัญชุวิสิฐ, 2566) การเปลี่ยนผ่านนี้ไม่เพียงท้าทายระบบคุณค่าดั้งเดิม แต่ยังเผยให้เห็นความยืดหยุ่นของวัฒนธรรมอีสานที่สามารถบูรณาการอัตลักษณ์หลากหลายเข้าไว้ในโครงสร้างสังคมได้อย่างกลมกลืนและทรงพลัง (ประนิทัศ ภูขีด, นริศรา เพียรความสุข และณัฐนาฏ วิไลรัตน์, 2565)

ในกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แนวคิด “นันทนาการเชิงวัฒนธรรม” ได้กลายเป็นกรอบสำคัญในการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ที่ผสมผสานมิติของเพศและวัฒนธรรม นันทนาการมิได้หมายถึงเพียงกิจกรรมเพื่อความบันเทิงหรือการพักผ่อน แต่เป็นพื้นที่ทางสังคมที่เอื้อให้เกิดการต่อรองทางอัตลักษณ์ การสร้างความหมาย และการยืนยันตัวตนของกลุ่มชายขอบ (Jureniene and Andre Stonyte, 2015) ในกรณีของเทศกาลแห่เทียนพรรษา การเข้าร่วมในขบวนแห่ การฟ้อนรำ การประกวดต้นเทียน และกิจกรรมศิลป์ร่วมสมัยต่าง ๆ มิได้เป็นเพียงการเฉลิมฉลองวัฒนธรรม หากแต่ยังเป็นการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ที่ช่วยให้กลุ่มเพศทางเลือก โดยเฉพาะเกย์ กะเทย และสาวประเภทสอง ได้ใช้ “เกย์วัฒนธรรม (Gay Wattanatam)” ในฐานะอัตลักษณ์ลูกผสมทางสังคมวัฒนธรรม แสดงออกถึงความลื่นไหลและพลังสร้างสรรค์ที่ผสานระหว่างเพศวิถีกับรากวัฒนธรรมท้องถิ่น (สมถวิล เอี่ยมโก๋ และวิกรม บุญนุ่น, 2564) เทศกาลนี้จึงเป็นทั้งเวทีทางศาสนาและพื้นที่ปลอดภัยทางนันทนาการที่เปิดโอกาสให้การแสดงออกของอัตลักษณ์ชายขอบได้รับการยอมรับและมองเห็นในสังคมไทยร่วมสมัย

อย่างไรก็ตาม แม้ “เกย์วัฒนธรรม” จะปรากฏเด่นชัดในงานแห่เทียนพรรษา หากแต่ภูมิทัศน์ทางวิชาการไทยยังขาดการศึกษาเชิงลึกที่มองประเพณีนี้ในฐานะพื้นที่ปลอดภัยทางนันทนาการ (safe space) และฐานะสนามทางวัฒนธรรมที่เอื้อให้เกิดการก่อรูปอัตลักษณ์ชายขอบ (Jones et al., 2021; กฤช วีรกุล, สุภณิดา พวงผกา และยุภาพร ตั๊ะรังษี, 2567) บทความวิชาการฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์

Journal of Suan Sunandha Arts and Culture
วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีที่ 5 ฉบับที่ 2/2568

เพื่อ 1) ศึกษาและนิยาม “เกย์วัฒนธรรม” ในฐานะอัตลักษณ์ลูกผสมร่วมสมัย และวิเคราะห์การก่อรูปและการแสดงออกผ่านกิจกรรมนันทนาการเชิงวัฒนธรรมในเทศกาลแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี 2) ประเมินบทบาทของเทศกาลแห่เทียนพรรษาในฐานะพื้นที่ปลอดภัยเชิงนันทนาการและวัฒนธรรมสำหรับกลุ่มชายขอบ และ 3) เสนอแนวทางการจัดการนันทนาการเชิงวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความยั่งยืนของ “เกย์วัฒนธรรม” และการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจในบริบทของสังคมไทยภายใต้กฎหมายสมรสเท่าเทียม ซึ่งผู้เขียนคาดหวังว่าบทความนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดพื้นที่วิชาการใหม่ที่เชื่อมโยงมิติของนันทนาการ วัฒนธรรม และสิทธิมนุษยชน อันจะมีคุณูปการทั้งต่อการพัฒนาสาขานันทนาการ การยกระดับความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์ชายขอบ และการกำหนดนโยบายสังคมวัฒนธรรมในอนาคต

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของ “เกย์วัฒนธรรม” ในบริบทนันทนาการเชิงวัฒนธรรมและประเพณีแห่เทียนพรรษา บทความนี้ได้สังเคราะห์องค์ความรู้จากหลายสาขา ทั้งเพศภาวะ วัฒนธรรมท้องถิ่น และนันทนาการ โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจพลวัตอัตลักษณ์ทางเพศในสังคมไทย คุณูปการของนันทนาการเชิงวัฒนธรรม และบทบาทของเทศกาลในฐานะพื้นที่ทางสังคมที่เปิดให้เกิดการต่อรองและสร้างความหมายใหม่ ตลอดจนการใช้กรอบอัตลักษณ์ พื้นที่ปลอดภัย และอำนาจเชิงสัญลักษณ์เพื่ออธิบายพลวัตดังกล่าวอย่างบูรณาการ

1. พลวัตของอัตลักษณ์ทางเพศในสังคมไทย: จากความเข้าใจแบบกระแสหลักสู่ความหลากหลายในบริบทท้องถิ่น

อัตลักษณ์ทางเพศในสังคมไทยมิได้หยุดนิ่งอยู่ในกรอบทวิเพศที่รับมาจากแนวคิดตะวันตก หากแต่ดำรงอยู่ในลักษณะที่หลากหลายและซับซ้อน โดยมีรากฐานจากระบบสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ทรงพลัง (ศิลาศักดิ์ พระสุเมโธ (บุญทอง), กุสุมา สุ่มมาตร์ และจิรวรรณ สิทธิศักดิ์, 2565) โดยเฉพาะในภูมิภาคอีสานซึ่งมีพิธีกรรม ความเชื่อพื้นบ้าน และศิลปวัฒนธรรมเป็นตัวกำกับความสัมพันธ์ทางเพศและเพศภาวะอย่างแนบแน่น (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2567) ซึ่งงานศึกษาหลายชิ้นแสดงให้เห็นว่ากลุ่มคนหลากหลายทางเพศมิได้ดำรงอยู่เพียงด้วยการเลียนแบบอัตลักษณ์จากโลกตะวันตกหรือสื่อกระแสหลัก แต่สร้างสรรค์บทบาทเฉพาะตนขึ้นในบริบทท้องถิ่น เช่น การเป็นร่างทรงในพิธีกรรม การเข้าร่วมแสดงหมอลำ หรือการปรากฏในงานบุญที่เป็นพื้นที่สำคัญของชุมชน (กิ่งแก้ว ทิศตึง, 2559; จารุวรรณ ขำเพชร, 2560) กลไกทางสังคมเหล่านี้เปิดทั้งพื้นที่การยอมรับและช่องทางการแสดงออก แม้จะยังเผชิญกับข้อจำกัดของการตีตราและอคติทางเพศ (กังวาฬ ฟองแก้ว และยิ่งยอด มัญชุวิสิฐ, 2566) แต่ก็ทำให้เพศทางเลือกสามารถแทรกตัวอยู่ในวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง

ในบริบทนี้ ปรากฏการณ์ของ “เกย์วัฒนธรรม” จึงมิใช่เพียงผลสะท้อนของโลกาภิวัตน์ หากแต่เป็นอัตลักษณ์ลูกผสมทางสังคมวัฒนธรรม (Bhandari, 2022) ที่ผสานเพศวิถีและเพศภาวะของเกย์ กะเทย และสาวประเภทสองเข้ากับขนบวัฒนธรรมอีสานอย่างลึกซึ้ง (ศิลาศักดิ์ พระสุเมโธ (บุญทอง), กุสุมา สุ่มมาตร์ และจิรวรรณ สิทธิศักดิ์, 2565; เตชภณ ทองเติม, พิทักษ์ มีดี และจีรนันท์ แก้วมา, 2566) ความหมายของอัตลักษณ์นี้จึงมิได้จำกัดอยู่ที่การสร้างเสียงหัวเราะหรือล้อเลียนเชิงบันเทิง แต่เป็นกระบวนการทางสังคมที่ทำหน้าที่ต่อรองกับอำนาจเชิงสัญลักษณ์ (symbolic power) เพื่อสถาปนาความชอบธรรมและการยอมรับทางสังคม (Swartz, 2022) การปรากฏในพื้นที่สาธารณะ เช่น เทศกาล

Journal of Suan Sunandha Arts and Culture
วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีที่ 5 ฉบับที่ 2/2568

และพิธีกรรม จึงไม่เพียงทำให้กลุ่มเพศทางเลือกถูกมองเห็น แต่ยังพลิกบทบาทจาก “ชายขอบ” ไปสู่ “ผู้สืบทอดและผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรม” (คฑาวุธ มาป้อง, ศุภกร ฉลองภาค และทรรณรต ทับแย้ม, 2567)

ดังนั้น พลวัตของอัตลักษณ์ทางเพศในสังคมไทย โดยเฉพาะในบริบทอีสาน จำเป็นต้องได้รับการทำความเข้าใจใหม่ในฐานะมิติของความหลากหลายที่ก่อรูปขึ้นจากทั้งทุนวัฒนธรรมดั้งเดิมและการสร้างสรรค์ร่วมสมัย ไม่ใช่เพียงการลอกเลียนจากภายนอก หากแต่เป็นการต่อรองเชิงอัตลักษณ์ที่ลึกซึ้งและทรงพลังซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพของวัฒนธรรมไทยในการบูรณาการเพศวิถีที่แตกต่างเข้าไว้ในวิถีชีวิตของชุมชน

2. นันทนาการเชิงวัฒนธรรม: มิติของการสร้างความหมายและการแสดงออก

นันทนาการเชิงวัฒนธรรมมิได้เป็นเพียงกิจกรรมยามว่างที่มอบความบันเทิงหรือการผ่อนคลาย แต่เป็นพื้นที่ทางสังคมที่เปิดโอกาสให้บุคคลและกลุ่มได้มีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้งกับมรดกทางวัฒนธรรมและประเพณี (Jureniene and Andre Stonyte, 2016) การเข้าร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความหมาย (meaning-making) และประกอบสร้างอัตลักษณ์ โดยเฉพาะในบริบทของภาคอีสานที่การฟ้อนรำ ขบวนแห่ และศิลปะพื้นบ้านยังคงดำรงบทบาทเป็นพื้นที่สื่อสารเชิงสัญลักษณ์ที่กลมกลืนกับโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรม (Young-Jae and Park, 2021) สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่านันทนาการเชิงวัฒนธรรมมิได้จำกัดอยู่ที่การอนุรักษ์ หากยังเป็นช่องทางที่บุคคล โดยเฉพาะกลุ่มชายขอบ สามารถแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์และเพศภาวะได้อย่างทรงพลังในสายตาสาธารณะ

กิจกรรมนันทนาการเชิงวัฒนธรรมยังมีคุณูปการโดยตรงต่อสุขภาวะองค์รวม (holistic well-being) ของผู้เข้าร่วม ไม่ว่าจะเป็นสุขภาพกาย สุขภาพจิต หรือมิติทางสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ช่วยลดความรู้สึกโดดเดี่ยว เสริมสร้างพลังใจ และเพิ่มความเข้มแข็งเชิงจิตสังคมให้แก่ผู้ที่มักถูกกดทับในระบบคุณค่าแบบกระแสหลัก (Pistella et al., 2024; Herrick and Duncan, 2023) ในมิติทางสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมยังเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง ความผูกพันกับชุมชน และก่อให้เกิดทุนทางสังคม (social capital) ผ่านการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน (Lahti and Findlay King, 2025) ซึ่งทั้งหมดนี้คือองค์ประกอบที่เกื้อหนุนความมั่นคงและคุณภาพชีวิตของกลุ่มชายขอบในสังคมร่วมสมัย (เสกสรร สายสีสด และคณะ, 2564; Müller and Böhlke, 2023)

ท้ายที่สุด นันทนาการเชิงวัฒนธรรมยังเป็นพลังขับเคลื่อนที่ช่วยให้การยืนยันอัตลักษณ์และการสร้างสำนึกความเป็นกลุ่มเกิดขึ้นอย่างชัดเจน การมีส่วนร่วมในงานบุญและเทศกาลท้องถิ่นมิได้เพียงเสริมสร้างการธำรงรักษามรดกวัฒนธรรม แต่ยังเป็นเวทีให้กลุ่มชายรักชายและเพศทางเลือกได้ทดลองการแสดงออกและปรับเปลี่ยนความหมายของความหลากหลายทางเพศให้สอดรับกับพลวัตของชุมชน โดยผลลัพธ์ของกระบวนการนี้คือการขยายพรมแดนของการอยู่ร่วมกันในสังคมร่วมสมัยอย่างสร้างสรรค์ และเป็นรากฐานสำคัญของการผลักดัน “เกย์วัฒนธรรม” ให้ได้รับการยอมรับอย่างมีศักดิ์ศรีในบริบทของเทศกาลแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

3. ประเพณีและเทศกาล: พลังของพื้นที่วัฒนธรรมในการหล่อหลอมและสะท้อนปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ประเพณีและเทศกาลในสังคมไทยมิได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะมรดกทางประวัติศาสตร์หรือพิธีกรรมที่จัดซ้ำทุกปี หากแต่ทำหน้าที่เป็น “พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตชีวา (living cultural spaces)” หรือ “สนามทางสังคม (social arenas)” ที่ทรงพลังในการหล่อหลอมและสะท้อนพลวัตของปฏิสัมพันธ์

Journal of Suan Sunandha Arts and Culture
วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีที่ 5 ฉบับที่ 2/2568

ทางสังคม (สุรจิตร ยนต์ตระกูล, สมชาย ลำดวน และศาสตรา เหล่าอรรคะ, 2558) การรวมตัวของผู้คนจำนวนมากในเทศกาลเช่นนี้มิได้เป็นเพียงการเฉลิมฉลองความศรัทธา แต่ยังเป็นกระบวนการผลิตซ้ำ (reproduction) และการเปลี่ยนแปลง (transformation) อัตลักษณ์ของชุมชนและปัจเจกบุคคลไปพร้อมกัน ซึ่งการเฉลิมฉลองเหล่านี้จึงเป็นทั้งการตอกย้ำคุณค่าร่วมของชุมชนและการเปิดพื้นที่ให้เกิดการทดลองการแสดงออกของอัตลักษณ์ที่หลากหลายอย่างยืดหยุ่น โดยเฉพาะในบริบทของภาคอีสานที่งานบุญและประเพณียังคงมีบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบและขับเคลื่อนวิถีชีวิต

เทศกาลแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีเป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนพลวัตนี้ได้ชัดเจน เพราะเทศกาลมิได้เป็นเพียงพิธีกรรมทางศาสนา หากยังทำหน้าที่เป็นเวทีให้กลุ่มชายขอบ โดยเฉพาะ “เกย์วัฒนธรรม” ได้มีพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านการฟ้อนรำ การแต่งกาย และการออกแบบขบวนแห่ที่ผสานศิลปวัฒนธรรมเข้ากับอัตลักษณ์เพศทางเลือกอย่างวิจิตรและกลมกลืน ซึ่งการเข้ามามีบทบาทในลักษณะนี้มิได้เป็นการเผชิญหน้ากับบรรทัดฐานสังคมโดยตรง แต่เป็นการต่อรองเชิงวัฒนธรรมที่ค่อย ๆ ซึมลึกและได้รับการยอมรับในระดับชุมชน (Swartz, 2022) เทศกาลจึงมิได้เพียงสะท้อนคุณค่าดั้งเดิมของชุมชน หากแต่เป็นพื้นที่ทดลองและเปลี่ยนผ่าน (transformative space) ที่เปิดให้การก่อรูปอัตลักษณ์ใหม่ ๆ โดยเฉพาะของกลุ่มเพศทางเลือก ได้รับการยืนยันและบูรณาการเข้าสู่ทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมีศักดิ์ศรีและพลังทางสังคม (ประนิทัศ ภูขีด, นริศรา เพียรความสุข และณัฐนาฏ วิไลรัตน์, 2565)

4. กรอบวิเคราะห์ อัตลักษณ์ พื้นที่ปลอดภัย และอำนาจเชิงสัญลักษณ์

การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของ “เกย์วัฒนธรรม” ในบริบทเทศกาลแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี จำเป็นต้องอาศัยกรอบวิเคราะห์ที่ผสานแนวคิดสำคัญสามประการ ได้แก่ อัตลักษณ์ (identity) พื้นที่ปลอดภัย และอำนาจเชิงสัญลักษณ์เพื่ออธิบายพลวัตของการก่อรูปและการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ลูกผสมนี้อย่างเป็นระบบอัตลักษณ์ในที่นี้มิได้ถูกมองว่าเป็นสิ่งคงที่ หากแต่เป็นผลจากกระบวนการ “ประกอบสร้างอัตลักษณ์ (identity construction)” ที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิตและการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม (Michael, Joslin and Kristen, 2023) การมีส่วนร่วมของเกย์ กะเทย และสาวประเภทสองในเวทีงานบุญและพิธีกรรมอีสาน จึงสะท้อนการสร้างพื้นที่เฉพาะที่ผสานเพศวิถีและเพศภาวะเข้ากับรากฐานความเชื่อท้องถิ่น (กิ่งแก้ว ทิศดึง, 2559; จารุวรรณ ขำเพชร, 2560) กระบวนการนี้ทำให้อัตลักษณ์ไม่ได้เป็นเพียงการแสดงออก แต่เป็นกลไกในการต่อรองและยืนยันคุณค่าในสายตาชุมชน โดยปรากฏการณ์ “เกย์วัฒนธรรม” สามารถทำความเข้าใจได้ในฐานะ อัตลักษณ์ลูกผสมทางสังคมวัฒนธรรมที่ก่อรูปขึ้นจากการผสานอัตลักษณ์ทางเพศเข้ากับวิถีชนบท (Bhandari, 2022) และเป็นผลลัพธ์ของพลวัตทางวัฒนธรรมที่ไม่ตายตัว

ในอีกมิติหนึ่ง แนวคิดพื้นที่ปลอดภัย มิได้หมายถึงเพียงพื้นที่กายภาพที่ปราศจากความรุนแรงหรือการเลือกปฏิบัติ หากรวมถึงพื้นที่ทางสังคมและเชิงสัญลักษณ์ที่เปิดโอกาสให้กลุ่มชายขอบได้ทดลองการแสดงออกและได้รับการยอมรับในระดับหนึ่ง (Marshall and Martindale, 2024) เทศกาลแห่เทียนพรรษาจึงทำหน้าที่เป็นเวทีที่มีความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรมซึ่งเอื้อให้กลุ่มเพศทางเลือกได้เข้ามามีบทบาทและสร้างการมองเห็นใหม่ให้แก่ชุมชน ขณะเดียวกัน แนวคิดอำนาจเชิงสัญลักษณ์ตามทัศนะของ Pierre Bourdieu ชี้ว่า อำนาจมิได้เกิดจากการบังคับโดยตรง หากแต่ฝังอยู่ในความชอบธรรมที่ได้รับการยอมรับผ่านการปฏิบัติในวัฒนธรรมสาธารณะ (Swartz, 2022; King, Crossley and Smith, 2021; Hoffmann, 2024) การที่เกย์วัฒนธรรมมีบทบาทเด่นในการออกแบบขบวน ฟ้อนรำ และการสร้างสรรค์ศิลปะในเทศกาล จึงเป็นการใช้พื้นที่สาธารณะเป็นเครื่องมือทางสัญลักษณ์ในการท้าทาย

Journal of Suan Sunandha Arts and Culture
วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีที่ 5 ฉบับที่ 2/2568

บรรทัดฐานดั้งเดิมและสื่อสารคุณค่าของอัตลักษณ์ทางเลือกในลักษณะอ่อนน้อมแต่ทรงพลัง โดยกรอบแนวคิดทั้งสามจึงทำงานเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เพื่ออธิบายพลวัตของ “เกย์วัฒนธรรม” ในฐานะอัตลักษณ์ลูกผสมที่เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง และมีบทบาทสำคัญในพื้นที่นันทนาการเชิงวัฒนธรรมของไทยร่วมสมัย

จากการสังเคราะห์แนวคิดในหมวดนี้สามารถเห็นได้ว่า “เกย์วัฒนธรรม” เป็นอัตลักษณ์ลูกผสมที่ก่อตัวขึ้นจากการผสานเพศวิถีกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมอีสาน โดยมีนันทนาการเชิงวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความหมาย แสดงออก และยืนยันตัวตน ผ่านประเพณีและเทศกาลที่ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตซึ่งเปิดโอกาสให้เกิดการต่อรองเชิงอัตลักษณ์อย่างยืดหยุ่น ซึ่งเทศกาลแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี จึงมิใช่เพียงพิธีกรรมศาสนา แต่ยังเป็นพื้นที่ปลอดภัยที่เอื้อให้กลุ่มชายขอบ โดยเฉพาะกลุ่มเกย์วัฒนธรรม ได้ใช้ศิลปะการฟ้อนรำและการจัดขบวนเป็นเครื่องมือในการสร้างทุนเชิงสัญลักษณ์เพื่อท้าทายและขยายขอบเขตบรรทัดฐานทางสังคม จนได้รับการยอมรับในฐานะผู้สืบทอดและผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรมร่วมสมัย

เกย์วัฒนธรรม การก่อรูป การแสดงออก และบทบาทของนันทนาการเชิงวัฒนธรรมในเทศกาลแห่เทียนพรรษา

การปรากฏตัวของ “เกย์วัฒนธรรม” ในสังคมอีสานมิได้เป็นเพียงสีสันของงานบุญหรือการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ หากแต่คือผลลัพธ์ของกระบวนการก่อรูปอัตลักษณ์ที่ซับซ้อนและลื่นไหล โดยผูกพันอย่างแนบแน่นกับกิจกรรมนันทนาการเชิงวัฒนธรรม คำนิยามที่ผู้เขียนใช้ในงานนี้ชี้ชัดว่า เกย์วัฒนธรรม หมายถึง อัตลักษณ์ลูกผสมทางสังคมวัฒนธรรมที่ก่อรูปขึ้นจากการผสานเพศวิถีและเพศภาวะของเกย์ กะเทย และสาวประเภทสอง เข้ากับขนบและรากวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยแสดงออกผ่านกิจกรรมนันทนาการเชิงวัฒนธรรม เช่น การฟ้อนรำ การแต่งกายด้วยผ้าไทย การเคี้ยวหมาก หรือท่วงท่าที่สะท้อนวิถีชนบทดั้งเดิม อัตลักษณ์นี้มิได้มีความหมายเพียงการล้อเลียนหรือสร้างความบันเทิง แต่เป็นกระบวนการทางสังคมวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่ต่อรองอำนาจเชิงสัญลักษณ์ เพื่อสร้างการยอมรับทางสังคมและพลิกบทบาทจาก “กลุ่มชายขอบ” ไปสู่ “ผู้สืบทอดและผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรม” โดยเทศกาลแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีจึงเป็นเวทีสำคัญที่เปิดโอกาสให้กระบวนการดังกล่าวปรากฏออกมาอย่างเด่นชัด

1. นิยามอัตลักษณ์เกย์วัฒนธรรม

การทำความเข้าใจ “เกย์วัฒนธรรม” ในงานวิชาการนี้ไม่ได้เกิดจากการอธิบายโดยสามัญสำนึกหรือการใช้คำในเชิงสื่อสารประจำวัน หากแต่เป็นผลลัพธ์ของการสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงสหวิทยาการ โดยนำแนวคิดด้านเพศสภาพ เพศวิถี และทฤษฎีวัฒนธรรมลูกผสม มาประกอบเข้ากับการสังเกตเชิงชาติพันธุ์ (ethnography) และการทบทวนวรรณกรรมทั้งในระดับสากลและท้องถิ่น (Michael, Joslin and Kristen, 2023) การวิเคราะห์ดังกล่าวช่วยให้สามารถมองเห็นความเป็นพลวัตของอัตลักษณ์ทางเพศในอีสานที่มิได้ถูกจำกัดอยู่ในกรอบทวิเพศแบบตะวันตก แต่เป็นกระบวนการสร้างและต่อรองเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนจริง (Jones et al., 2021) ซึ่งผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าการดำรงอยู่ของเพศทางเลือกในอีสานมิได้เป็นเพียงการเลียนแบบกระแสโลกาภิวัตน์ หากแต่มีรากฐานในวิถีชีวิตชนบท เช่น การมีบทบาทในงานบุญ การแสดงหมอลำ หรือการเข้าร่วมขบวนฟ้อนรำ ซึ่งทำให้พวกเขาได้รับพื้นที่ในการทดลองและยืนยันอัตลักษณ์บางรูปแบบในสังคม (สุธิดา ตันเลิศ, สร้อยสุดา

สุวรรณะ และเวทางค์ มาสงค์, 2567) เมื่อองค์ความรู้เหล่านี้ถูกสังเคราะห์เข้าด้วยกัน จึงเกิดเป็นนิยามเฉพาะที่สะท้อนความเป็นจริงของเกย์วัฒนธรรมในบริบทไทยร่วมสมัย ดังนี้

"เกย์วัฒนธรรม" หมายถึง อัตลักษณ์ลูกผสมทางสังคมวัฒนธรรมที่ก่อรูปขึ้นจากการผสานเพศวิถี (sexuality) และเพศภาวะ (gender) ของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะเกย์กะเทย และสาวประเภทสอง เข้ากับขนบและรากวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยแสดงออกผ่านกิจกรรมนันทนาการเชิงวัฒนธรรม เช่น การฟ้อนรำ การแต่งกายด้วยผ้าไทย การเคี้ยวหมาก หรือท่วงท่าที่สะท้อนวิถีชนบทดั้งเดิม อัตลักษณ์นี้มิได้มีความหมายเพียงการล้อเลียนหรือสร้างความบันเทิง แต่เป็นกระบวนการทางสังคมวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่ต่อรองอำนาจเชิงสัญลักษณ์เพื่อสร้างการยอมรับทางสังคมและพลิกบทบาทจาก "กลุ่มชายขอบ" ไปสู่ "ผู้สืบทอดและผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรม" โดยมีเทศกาลแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีและประเพณีอีสานอื่น ๆ เป็นเวทีสำคัญที่เอื้อให้เกิดการแสดงออก สร้างพื้นที่ปลอดภัย และยืนยันคุณค่าของอัตลักษณ์นี้ในสังคมไทยร่วมสมัย ทั้งนี้ความหมายของเกย์วัฒนธรรมมีความลื่นไหล พลวัต และขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม จึงควรทำความเข้าใจในฐานะอัตลักษณ์ผสมและการต่อรองเชิงวัฒนธรรมที่ไม่ตายตัว"

2. กระบวนการก่อรูปของเกย์วัฒนธรรม

การก่อรูปของอัตลักษณ์ "เกย์วัฒนธรรม" มิใช่เพียงการนิยามตัวตนในเชิงเพศวิถี หากแต่เป็นกระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ที่ดำเนินอย่างต่อเนื่องและหยั่งรากลึกในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน (อามีนะห์ หลงเดวา, 2566) ในระดับปัจเจกบุคคล ชายรักชายจำนวนมากเติบโตขึ้นท่ามกลางระบบความเชื่อและประเพณีที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน เช่น งานบุญหมู่บ้าน การฟ้อนรำหรือพิธีกรรมวัด ซึ่งไม่เพียงเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็นพื้นที่สังคมที่เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้และทดลองการแสดงออกด้านร่างกายและอารมณ์ ซึ่งประสบการณ์ในวัยเยาว์ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นช่องทางสำคัญในการค้นพบและยืนยันตัวตนทางเพศโดยไม่จำเป็นต้องปฏิเสธวัฒนธรรมดั้งเดิม หากแต่ผสานเข้ากับวิถีชีวิตชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติ (พระครูใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล และคณะ, 2561) การประกอบสร้างนี้สะท้อนให้เห็นว่าอัตลักษณ์เพศไม่ได้ก่อรูปขึ้นอย่างลอยตัว แต่เป็นผลจากการบ่มเพาะในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ซับซ้อนและเปิดช่องให้ชายรักชายได้พัฒนาอัตลักษณ์ที่กลมกลืนกับชุมชน

ในอีกมิติหนึ่ง พื้นที่ทางวัฒนธรรมยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่ปลอดภัย ที่ช่วยปกป้องอัตลักษณ์ที่เปราะบางจากการกดทับและการเลือกปฏิบัติ ขณะเดียวกันก็เอื้อให้เกิดการทดลอง ปรับเปลี่ยน และสื่อสารอัตลักษณ์ผ่านภาษา สัญลักษณ์ และการแสดงออกที่หลากหลาย (Storr and Richards, 2024) การเลือกผนวกเพศวิถีเข้ากับวัฒนธรรมจึงเป็นกลยุทธ์เชิงอัตลักษณ์ที่ทรงพลัง ซึ่งช่วยให้กลุ่มชายรักชายและเพศหลากหลายสามารถดำรงอยู่ร่วมกับชุมชนโดยไม่จำเป็นต้องเผชิญหน้ากับโครงสร้างอนุรักษนิยมอย่างตรงไปตรงมา (สมถวิล เอี่ยมโก๋ และวิกรม บุญนุ่น, 2564) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นไม่เพียงสะท้อนความสามารถในการเจรจาต่อรองเชิงสังคมวัฒนธรรม แต่ยังแสดงให้เห็นถึงพลังของนันทนาการเชิงวัฒนธรรมในการสร้างอัตลักษณ์ที่มีทั้งความเป็นปัจเจกและความเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่นได้อย่างลงตัว

3. นันทนาการเชิงวัฒนธรรมในเทศกาลแห่เทียนพรรษา

เทศกาลแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี มิได้เป็นเพียงมหกรรมศิลปะพุทธศิลป์และประเพณีสำคัญของอีสาน หากแต่ทำหน้าที่เป็นพื้นที่นันทนาการเชิงวัฒนธรรมที่เปิดโอกาสให้กลุ่มคน

หลากหลาย รวมทั้ง “เกย์วัฒนธรรม” ได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างและยืนยันอัตลักษณ์ของตนผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมศิลปะ พิธีกรรม และการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ โดยเทศกาลนี้จึงมิใช่เพียงการสืบทอดคติความเชื่อทางพุทธศาสนา แต่ยังเป็นเวทีที่เชื่อมโยงเพศวิถีเข้ากับมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างแนบแน่นและทำให้กลุ่มชายรักชาย กะเทย และสาวประเภทสอง สามารถประกอบสร้างอัตลักษณ์ในลักษณะพลวัตที่ได้รับการยอมรับมากขึ้น

1) **ศิลปะเทียนกับการสร้างความภาคภูมิใจ**: การแกะสลักต้นเทียนถือเป็นหัวใจสำคัญของเทศกาล ซึ่งต้องอาศัยความประณีตและความคิดสร้างสรรค์สูง ผู้ที่สังกัด “เกย์วัฒนธรรม” หลายคนได้แสดงฝีมือเด่นชัดในขั้นตอนการออกแบบ การแกะสลัก และการตกแต่งรายละเอียด (พระครูใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล และคณะ, 2561) การมีส่วนร่วมเช่นนี้ทำให้พวกเขามิใช่เพียง “ผู้ช่วยงาน” แต่ได้รับการยอมรับในฐานะ “ศิลปินวัฒนธรรม” ที่สร้างคุณค่าร่วมกับชุมชน การรังสรรค์ศิลปะเทียนจึงเป็นทั้งพื้นที่แสดงออกถึงความสามารถส่วนบุคคลและความภาคภูมิใจในฐานะผู้สืบทอดวัฒนธรรม

2) **ฟ้อนรำและการแสดงทางวัฒนธรรม**: ขบวนฟ้อนรำและการแสดงพื้นบ้านในเทศกาลเป็นพื้นที่สำคัญของการถ่ายทอดตัวตนทางวัฒนธรรม “เกย์วัฒนธรรม” หลายคนทำหน้าที่เป็นนักฟ้อน ผู้ควบคุมการแสดง หรือครูฝึกซ้อม ซึ่งใช้ทักษะทางกายภาพและศิลปะการตีความเพื่อถ่ายทอดความหมายและอารมณ์ผ่านการเคลื่อนไหว (คฑาวุธ มาป้อง, ศุภกร ฉลองภาค และทรรณรต ทับแย้ม, 2567) การเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมนี้ไม่เพียงเปิดพื้นที่ให้พวกเขาได้เชื่อมโยงอัตลักษณ์ทางเพศกับรากวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่ยังสร้างความภาคภูมิใจร่วมให้แก่ชุมชนที่มองเห็นการสืบทอดประเพณีโดยคนรุ่นใหม่ที่มีความหลากหลาย

3) **การแต่งกายและภาษาสัญลักษณ์**: การแต่งกายในเทศกาลแห่เทียนพรรษาเป็นอีกกลไกหนึ่งของการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ กลุ่มเกย์วัฒนธรรมมักเลือกผสมผสานผ้าไทยพื้นเมือง เช่น ผ้าไหมแพรวา หรือผ้าซิ่น กับแฟชั่นร่วมสมัย เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่สะท้อนทั้งรากวัฒนธรรมและเพศภาวะที่แตกต่าง (รัชชานนท์ ศรีเพียชัย, อมรรัตน์ พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทุมพร หลอดโค, 2567) การแต่งกายเช่นนี้จึงกลายเป็น “ภาษาสัญลักษณ์” ที่ไม่ต้องใช้คำพูด แต่สามารถสื่อสารอัตลักษณ์ได้อย่างทรงพลัง นอกจากนี้ การใช้ภาษาอีสานและสำเนียงท้องถิ่นระหว่างกิจกรรมยังตอกย้ำความกลมกลืนระหว่างกลุ่มเกย์วัฒนธรรมกับชุมชนโดยรอบ (ชินวร ฟ้าดิษฐ์, 2552)

4) **อัตลักษณ์จากส่วนตัวสู่สาธารณะ**: เทศกาลแห่เทียนพรรษาทำหน้าที่เป็นพื้นที่เปลี่ยนผ่านจากการแสดงออกที่เคยอยู่ในขอบเขตส่วนตัวสู่การเป็นที่มองเห็นในพื้นที่สาธารณะผ่านการมีบทบาทในฐานะผู้สร้างสรรค์ ผู้แสดง และผู้นำกิจกรรมวัฒนธรรม ตัวตนของ “เกย์วัฒนธรรม” จึงได้รับการยอมรับมากขึ้นในฐานะส่วนหนึ่งของวิถีชุมชน ซึ่งการปรากฏตัวนี้ไม่เพียงเปลี่ยนแปลงมุมมองของสาธารณชนต่อเพศหลากหลาย แต่ยังตอกย้ำว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถเติบโตไปพร้อมกับความหลากหลายได้อย่างมีชีวิตและยั่งยืน

เทศกาลแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี: พื้นที่ปลอดภัยและเวทีต่อรองของอัตลักษณ์ชายขอบ

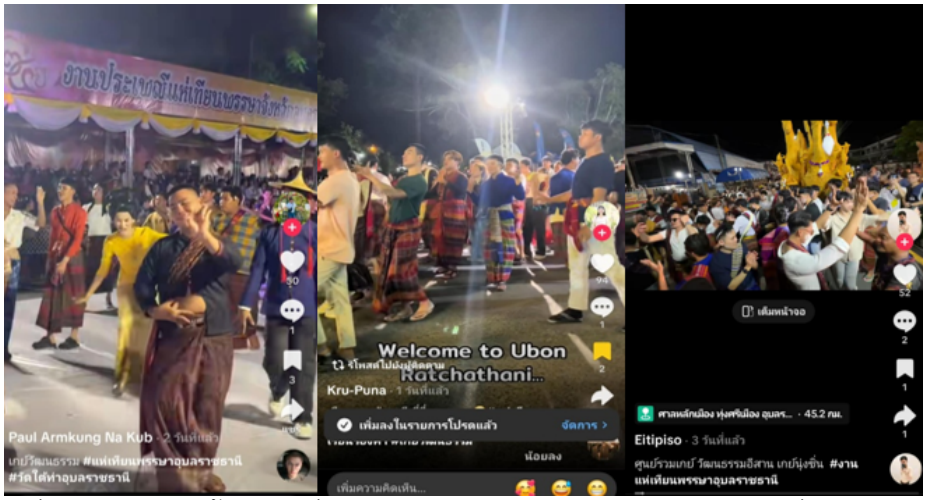
เทศกาลแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีมิได้เป็นเพียงการสืบทอดประเพณีอีสาน หากยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่ซึ่งอัตลักษณ์ เพศวิถี และบทบาทของกลุ่มชายขอบถูกสร้าง สื่อสาร และต่อรองอย่างมีพลวัต ผ่านกลไกของศิลปะและการมีส่วนร่วมในชุมชน ส่วนนี้จึงมุ่งวิเคราะห์เทศกาลในฐานะ

Journal of Suan Sunandha Arts and Culture
วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีที่ 5 ฉบับที่ 2/2568

พื้นที่นันทนาการที่เกื้อหนุนให้ “เกย์วัฒนธรรม” สามารถแสดงออก ยืนยันคุณค่า และมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ โดยพิจารณาผาน 4 มิติสำคัญดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะของเทศกาลกับการเป็นพื้นที่ปลอดภัยเชิงนันทนาการและวัฒนธรรม

ประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีมีคุณลักษณะเฉพาะที่หล่อหลอมให้เทศกาลนี้ทำหน้าที่เป็น “พื้นที่ปลอดภัย” เชิงนันทนาการและวัฒนธรรม (Storr and Richards, 2024) สำหรับกลุ่มอัตลักษณ์ชายขอบอย่าง “เกย์วัฒนธรรม” โดยหัวใจสำคัญประการแรกคือความโดดเด่นด้านสุนทรียภาพ (aesthetic) ของงานที่มุ่งเน้นการชื่นชมความประณีตงดงามของต้นเทียนและการฟ้อนรำ ทำให้ความสามารถเชิงศิลปะได้รับการยอมรับในฐานะคุณูปการทางวัฒนธรรม มากกว่าจะถูกตัดสินด้วยอัตลักษณ์เพศ (Jureniene and Andre Stonyte, 2015) ขณะเดียวกันบรรยากาศแห่งการเฉลิมฉลองและการมีส่วนร่วมของชุมชนยังช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง (sense of belonging) และลดทอนการตีตรา (stigmatization) ต่อผู้มีความหลากหลายทางเพศ (Coetzee, 2023; Ferreira Gomes, 2022) จนทำให้เทศกาลกลายเป็นพื้นที่พบปะ แลกเปลี่ยน และแสดงออกอย่างเสรีในระดับสาธารณะ อีกทั้งสถานะของจังหวัดอุบลราชธานีที่ถูกมองว่าเป็น “เมืองเซฟโซนของ LGBTQ+” ยิ่งตอกย้ำศักยภาพของเทศกาลในการเป็นพื้นที่นันทนาการที่เปิดกว้างและให้เกียรติกับอัตลักษณ์ที่แตกต่างได้อย่างเป็นธรรมชาติ (กฤช วีรกุล, สุภณิดา พวงผกา และยุภาพร ตัะรังษี, 2567) คุณลักษณะเหล่านี้จึงผสานรวมกันเป็นสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่ปลดล็อกข้อจำกัดดั้งเดิม และเปิดโอกาสให้ “เกย์วัฒนธรรม” สามารถแสดงออกอย่างภาคภูมิในพื้นที่สาธารณะได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 1 การโพส # ข้อความสื่อถึง “เกย์วัฒนธรรม” ในงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี บนแพลตฟอร์ม TikTok
ที่มา: https://www.tiktok.com/@nuttee.in.10/video/7534607461949459730

2. นันทนาการกับการต่อรองอำนาจเชิงสัญลักษณ์

บทบาทของ “เกย์วัฒนธรรม” ในเทศกาลแห่เทียนพรรษามิได้จำกัดเพียงการเข้าร่วมในฐานะผู้ร่วมกิจกรรม หากแต่ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการต่อรองอำนาจเชิงสัญลักษณ์สำหรับกลุ่มชายขอบ โดยการมีส่วนร่วมอย่างโดดเด่นในการจัดทำต้นเทียนพรรษา การฟ้อนรำ และการออกแบบขบวนแห่ ได้กลายเป็นช่องทางสร้างคุณูปการเชิงวัฒนธรรมที่ถูกเผยแพร่สู่สาธารณะอย่างชัดเจน

(Swartz, 2022) ความสามารถเชิงศิลปะและการตีความเชิงสุนทรียะเหล่านี้ได้ก่อรูปเป็น “ทุนเชิงสัญลักษณ์ (symbolic capital)” ซึ่งทำให้กลุ่มชายขอบได้รับการยอมรับในฐานะผู้สืบทอดและผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรมมากกว่าถูกจำกัดความหมายด้วยอัตลักษณ์ทางเพศเพียงอย่างเดียว (สุรจิตร ยนต์ตระกูล, สมชาย ลำดวน และศาสตรา เหล่าอรรคะ, 2558) ผลงานที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนจึงมิได้เป็นเพียงการสืบทอดศิลปวัฒนธรรม แต่ยังเป็นพื้นที่สำคัญในการผลักดันการยอมรับที่ขยายจากการเห็นเพศวิถีไปสู่การรับรู้พวกเขาในฐานะ “ผู้สร้างคุณค่า (value creator)” ที่มีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ต่อชุมชน (Jureniene and Andre Stonyte, 2016) ขณะเดียวกัน การแสดงออกผ่านศิลปะพื้นบ้านร่วมสมัย การใช้ลีลาฟ้อนรำ และการผสมผสานสัญลักษณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์เฉพาะตน ยังเป็นยุทธศาสตร์เชิงวัฒนธรรมที่ทำให้ “ความหลากหลาย (diversity)” กลายเป็นส่วนหนึ่งของความงามและความกลมกลืนในเทศกาล (King, Crossley and Smith, 2021) กระบวนการใช้พื้นที่นันทนาการเป็นเวทีต่อรองนี้จึงเป็นการยืนยันสิทธิ (rights recognition) อย่างแนบเนียนแต่ทรงพลัง โดยอาศัยความชอบธรรมที่ฝังอยู่ในวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการยอมรับในสังคมไทยและยากที่กระแสอนุรักษนิยมจะปฏิเสธได้

3. ความซับซ้อนของการรับรู้และการตีความ

แม้เทศกาลแห่เทียนพรรษาจะเปิดพื้นที่ให้ “เกย์วัฒนธรรม” ได้ก้าวเข้าสู่การยอมรับในพื้นที่สาธารณะในฐานะผู้มีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ แต่การรับรู้และการตีความอัตลักษณ์ของพวกเขาในสังคมไทยยังคงเต็มไปด้วยความซับซ้อนและพลวัต (สมถวิล เอี่ยมโก๋ และวิกรม บุญนุ่น, 2564) ความชื่นชมที่สาธารณชนมีต่อความสามารถในการออกแบบต้นเทียนหรือการฟ้อนรำ มักมาพร้อมกับการเบี่ยงเบนความสนใจออกจากเพศวิถี ไปสู่การยอมรับในฐานะผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม (นัยนา ชาประสิทธิ์ และพวงทอง อินใจ, 2566) อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่ง การแสดงออกบางประการอาจถูกมองผ่านเลนส์ของการล้อเลียน การเป็นเพียงสีสัน หรือการผลิตซ้ำภาพจำแบบเหมารวมของ “เกย์ไทย” ซึ่งสะท้อนความย้อนแย้งระหว่างการยอมรับเชิงผลงานกับการดำรงอยู่ของอคติแฝงเร้น (พระภิญโญ เอี่ยมสุวรรณ, 2567) ความคลุมเครือดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แม้จะมีความก้าวหน้าในด้านการปรากฏตัวในพื้นที่สาธารณะ แต่อัตลักษณ์ของ “เกย์วัฒนธรรม” ก็ยังคงเผชิญการต่อรองทางสังคมในระดับการรับรู้และความหมายที่สังคมกำหนดขึ้น และจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการสร้างความเข้าใจร่วมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การยอมรับก้าวข้ามกรอบงานประเพณีไปสู่การเคารพในชีวิตประจำวันด้วยความเท่าเทียมอย่างแท้จริง

4. การสังเคราะห์นัยยะต่อแนวคิดนันทนาการและอัตลักษณ์ชายขอบในบริบทสังคมไทย

ประสบการณ์ของ “เกย์วัฒนธรรม” ในเทศกาลแห่เทียนพรรษาชี้ให้เห็นนัยยะสำคัญต่อการทำความเข้าใจแนวคิดนันทนาการและอัตลักษณ์ชายขอบในสังคมไทย โดยเฉพาะการที่นันทนาการเชิงวัฒนธรรมสามารถทำหน้าที่เป็น “สะพาน” เชื่อมโยงกรอบค่านิยมอนุรักษนิยมเข้ากับอัตลักษณ์ทางเลือกที่กำลังพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Jureniene and Andre Stonyte, 2016) การเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มชายขอบในพื้นที่ประเพณีที่เคยถูกครอบครองโดยกระแสหลัก แสดงให้เห็นว่าศิลปะและความสามารถเฉพาะตนสามารถถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมิได้หยุดอยู่ที่การสร้างพื้นที่ปลอดภัย หากแต่ยังเป็นการเสริมสร้าง “พลังอำนาจเชิงสัญลักษณ์ (symbolic empowerment)” ที่ช่วยยกระดับสถานะของผู้ที่อาจขาดอำนาจในมิติอื่น เช่น เศรษฐกิจหรือการเมือง (Hoffmann, 2024) ผลลัพธ์นี้ทำให้นันทนาการมิได้ถูกจำกัดความหมายไว้เพียงกิจกรรมเพื่อความ

Journal of Suan Sunandha Arts and Culture
วารสารศิลปวัฒนธรรมสวนสุนันทา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีที่ 5 ฉบับที่ 2/2568

บันเทิง แต่ถูกยกระดับเป็น “พื้นที่เปลี่ยนแปลงทางสังคม (site for social change)” ที่ทรงพลัง ผ่านการเปิดพื้นที่ให้เกิดการท้าทายกรอบคิดเดิม ๆ อย่างแยบยล การสร้างความยุติธรรมทางสังคม (social justice) และการอยู่ร่วมกันอย่างครอบคลุมในสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนผ่านสู่การยอมรับความหลากหลายทางอัตลักษณ์มากยิ่งขึ้น (Coetzee, 2023; Ferreira Gomes, 2022)

อนาคตของเกย์วัฒนธรรมและข้อเสนอเชิงนโยบาย

การวิเคราะห์พลวัตของ “เกย์วัฒนธรรม” ผ่านเทศกาลแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ได้สะท้อนให้เห็นการก่อรูป การแสดงออก และบทบาทของอัตลักษณ์ลูกผสมทางสังคมวัฒนธรรมที่มิได้เป็นเพียงภาพสะท้อนของความหลากหลายทางเพศ แต่ได้กลายเป็นพลังเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์วัฒนธรรมไทยร่วมสมัยได้อย่างทรงพลัง การปรากฏตัวของพวกเขาในฐานะผู้สร้างศิลปะ ผู้ฟ้อนรำ และนวัตกรทางวัฒนธรรม (cultural innovators) ทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมมิใช่สิ่งหยุดนิ่ง หากแต่ดำรงอยู่ในฐานะที่มีชีวิต เคลื่อนไหว และตอบสนองต่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 อัตลักษณ์ดังกล่าวจึงไม่ควรถูกมองเพียงในมิติของ “สีสัน” หากต้องถูกยอมรับว่าเป็น “ผู้ขับเคลื่อน (driving force)” ทางวัฒนธรรมที่มีคุณูปการต่อสังคมโดยรวม

1. พลังขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมและบทบาทเชิงนวัตกรรม

เกย์วัฒนธรรมทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้สืบทอดมรดกวัฒนธรรมและผู้ผลิตความหมายใหม่ที่ช่วยต่อยอดเทศกาลแห่เทียนพรรษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม การแกะสลักเทียนอันประณีต การฟ้อนรำที่อ่อนช้อย และการแต่งกายที่ผสานแฟชั่นร่วมสมัยกับผ้าไทย ล้วนกลายเป็นทุนเชิงสัญลักษณ์ที่ยกระดับสถานะของพวกเขาจาก “ชายขอบ” ไปสู่ “ศิลปินและนวัตกรทางวัฒนธรรม” บทบาทเชิงนวัตกรรมนี้จึงควรได้รับการรับรองเชิงโครงสร้างผ่านนโยบายวัฒนธรรมที่ครอบคลุมเพื่อเปิดพื้นที่ให้พวกเขาสามารถสร้างคุณค่าทางสังคมและความยั่งยืนได้อย่างต่อเนื่อง

2. นันทนาการกับการสร้างการยอมรับในยุคสมรสเท่าเทียม

แม้การผ่านกฎหมายสมรสเท่าเทียมในประเทศไทยจะถือเป็นพัฒนาการสำคัญด้านสิทธิทางกฎหมาย แต่ความท้าทายยังคงอยู่ที่การเปลี่ยน “สิทธิในเชิงนิติรัฐ” ให้กลายเป็น “การยอมรับเชิงสังคม” ที่ลึกซึ้งและยั่งยืน ในบริบทนี้ นันทนาการเชิงวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็นสะพานที่เชื่อมระหว่างกฎหมายกับชีวิตประจำวันของผู้คน ผ่านกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้สัมผัส เรียนรู้ และสร้างประสบการณ์ร่วม (shared experience) โดยไม่เผชิญหน้าโดยตรง เทศกาลแห่เทียนพรรษาจึงมิใช่เพียงพื้นที่ของศิลปะ หากเป็นพื้นที่ทางสังคมที่บ่มเพาะความเข้าใจ ลดอคติ และขยายการยอมรับในความหลากหลายให้ลงลึกถึงระดับชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านันทนาการมิใช่เพียงกิจกรรมเพื่อความบันเทิง แต่เป็นเครื่องมือเชิงสังคมที่ทรงพลังในการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลง

3. ข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางการจัดการเพื่อความยั่งยืน

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งหมด ผู้เขียนเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางจัดการที่ชัดเจน เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน โดยแบ่งออกเป็นสองมิติสำคัญ ดังนี้

สำหรับ “เกย์วัฒนธรรม” และชุมชน

1) พัฒนาศักยภาพทางศิลปวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อคงสถานะในฐานะศิลปินและนวัตกรที่ได้รับการยอมรับ

2) สร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งทั้งในระดับท้องถิ่นและภูมิภาค เพื่อเพิ่มพลังต่อรองและสร้างฐานความยั่งยืน

3) ถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์สู่คนรุ่นใหม่ โดยทำหน้าที่เป็น “ครูวัฒนธรรม” ที่สืบทอดทั้งทักษะและคุณค่าของอัตลักษณ์

4) ใช้เทศกาลแห่เทียนพรรษาเป็นเวทีสื่อสารอัตลักษณ์อย่างสร้างสรรค์และกลมกลืนกับบริบทท้องถิ่น

สำหรับภาครัฐและสังคมโดยรวม

1) เปิดพื้นที่ปลอดภัยและครอบคลุมในการจัดงานเทศกาล โดยมีมาตรการป้องกันการเลือกปฏิบัติและการเหยียดหยามอย่างเป็นรูปธรรม

2) ยอมรับคุณค่าและความสามารถของ “เกย์วัฒนธรรม” โดยไม่จำกัดอยู่ที่การเป็น “สีสัน” ของงาน แต่ในฐานะผู้ผลิตคุณูปการที่แท้จริง

3) ใช้กฎหมายสมรสเท่าเทียมเป็นจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อนสู่การยอมรับเชิงสังคม เพื่อให้สิทธิทางกฎหมายได้รับการสถาปนาในชีวิตประจำวัน

4) ใช้เทศกาลเป็นเวทีบ่มเพาะความเคารพซึ่งกันและกัน ผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ การเสวนา และการสื่อสารที่ลึกซึ้ง เพื่อขยายการยอมรับไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียมในสังคมไทย

สรุปได้ว่า “เกย์วัฒนธรรม” มิได้เป็นเพียงอัตลักษณ์ที่ดำรงอยู่ในชายขอบ แต่คือพลังเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถหล่อหลอมวัฒนธรรมไทยให้มีพลวัต เปิดกว้าง และเคารพความหลากหลายมากขึ้น หากได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบายอย่างจริงจัง การดำรงอยู่ของพวกเขาจะไม่เพียงเป็นการแสดงออกเฉพาะเทศกาล แต่จะกลายเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทยที่ก้าวไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้ความหลากหลายทางอัตลักษณ์

องค์ความรู้ใหม่

บทความนี้ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญต่อแวดวงวิชาการด้านนันทนาการ วัฒนธรรม และอัตลักษณ์เพศ โดยนิยาม “เกย์วัฒนธรรม” ในฐานะอัตลักษณ์ลูกผสมทางสังคมวัฒนธรรมที่ผสานเพศวิถีและเพศภาวะเข้ากับรากวัฒนธรรมอีสานอย่างลึกซึ้งผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณี เช่น การฟ้อนรำ การแต่งกาย และการรังสรรค์งานศิลปะต้นเทียน องค์ความรู้นี้ชี้ว่าเทศกาลแห่เทียนพรรษามิใช่เพียงพื้นที่ทางศาสนา หากยังเป็น “พื้นที่ปลอดภัย” และ “เวทีต่อรองเชิงสัญลักษณ์ (symbolic negotiation)” ที่เปิดโอกาสให้กลุ่มชายขอบใช้ความสามารถทางศิลปะสร้างทุนเชิงสัญลักษณ์เพื่อยืนยันสิทธิและได้รับการยอมรับจากชุมชนและสังคมในวงกว้าง พร้อมทั้งสะท้อนว่านันทนาการเชิงวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็น “สะพาน” ที่เชื่อมโยงกรอบค่านิยมอนุรักษนิยมเข้ากับอัตลักษณ์ทางเลือก ผ่านประสบการณ์ร่วมที่ช่วยคลี่คลายอคติและสร้างความเข้าใจเชิงสังคมอย่างเป็นธรรมชาติ ที่สำคัญองค์ความรู้นี้ยังเปิดมิติใหม่ให้กับการจัดการเชิงนโยบาย โดยเสนอว่านันทนาการมิได้มีบทบาทเพียงด้านความบันเทิง แต่คือเครื่องมือทางสังคมและวัฒนธรรมที่สามารถบูรณาการประเด็นความหลากหลายทางเพศเข้ากับการจัดการมรดกวัฒนธรรม เพื่อขับเคลื่อนความยุติธรรมทางวัฒนธรรม (cultural justice) การเสริมสร้างพลังอำนาจ (empowerment) และการอยู่ร่วมกันอย่างครอบคลุมในสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนผ่านสู่การยอมรับความหลากหลายอย่างยั่งยืน

บทสรุป

อัตลักษณ์เกย์วัฒนธรรมสะท้อนพลวัตของการผสานเพศวิถีกับรากฐานวัฒนธรรมอีสานอย่างแนบแน่น โดยมีนันทนาการเชิงวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยและเวทีต่อรองทางสังคม ผ่านการแสดงออกทางศิลปะ การฟ้อนรำ การแต่งกาย และการมีส่วนร่วมในเทศกาลแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี กระบวนการเหล่านี้ก่อให้เกิดทุนเชิงสัญลักษณ์ที่ยกระดับสถานะจากผู้ชายขอบไปสู่ผู้สืบทอดและผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรม อัตลักษณ์ดังกล่าวไม่เพียงสะท้อนการมีส่วนร่วมในประเพณี หากยังชี้ให้เห็นว่านันทนาการสามารถทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมค่านิยมอนุรักษนิยมเข้ากับอัตลักษณ์ทางเลือก ก่อให้เกิดความเข้าใจใหม่ ลดอคติ และเสริมพลังเชิงสัญลักษณ์ที่นำไปสู่การยอมรับในชีวิตประจำวัน คุณูปการนี้ตอกย้ำว่านันทนาการมิได้เป็นเพียงกิจกรรมเพื่อความบันเทิง แต่คือพื้นที่ทางสังคมที่เกื้อหนุนการก่อรูปอัตลักษณ์ การต่อรองอำนาจ และการขับเคลื่อนความยุติธรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียมและยั่งยืนในสังคมไทยภายใต้บริบทสมรสเท่าเทียม

รายการอ้างอิง

กฤช วีรกุล, สุภณิดา พวงผกา และยุภาพร ตั๊ะรังษี. “การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย: กรณีสิทธิในการสมรสและสิทธิในอัตลักษณ์ทางเพศ.” *วารสารคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 1(ฉบับพิเศษ), 2567, (96–154).

กังวาฬ ฟองแก้ว และยิ่งยอด มัญชุวิสิฐ. “การใช้ประโยชน์โซเชียลมีเดียแบบคอนเวอร์เจนซ์ของร่างทรงและผู้ประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นเกย์และหญิงข้ามเพศในช่วงแพร่ระบาดของไวรัสโควิด–19.” *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 31(1), 2566, (1–16).

กิ่งแก้ว ทิศตึง. “ร่างทรง และพื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศ.” *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 28(1), 2559, (87–108).

คฑาวุธ มาป้อง, ศุภกร ฉลองภาค และทรรณรต ทับแย้ม. “นาฏกรรมสร้างสรรค์เพื่อการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศของกลุ่ม LGBTQ+.” *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 3(1), 2567, (125–137).

จารุวรรณ ขำเพชร. “พื้นที่เมืองกับการดำรงอยู่ของร่างทรงเพศที่สามในสังคมไทย.” *วารสารวิชาการเซาธ์อีสท์บางกอก (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 3(1), 2560, (50–65).

ชินวร ฟ้าดิษฐ์. “เว็บไซต์เกย์: พื้นที่สาธารณะสำหรับคนชายขอบ.” *วารสารดำรงวิชาการ*, 8(1), 2552, (83–101).

เตชภณ ทองเติม, พิทักษ์ มีดี และจีรนันท์ แก้วมา. “เทยโบ: ความหลากหลายทางเพศกับการดำรงอยู่ของกิจกรรมเรือมมะม็วด ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย–เขมร ท่ามกลางสถานการณ์การระบาดของโควิด–19.” *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(5), 2566, (346–358).

นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. “การรื้อพรมแดนข้ามวัฒนธรรมของปาร์ตี้เต้นรำเกย์และเทศกาลสงกรานต์ในประเทศไทย.” *วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 14(2), 2567, (1–39).

นัยนา ชาประสิทธิ์ และพวงทอง อินใจ. “ความเชื่อมั่นของเยาวชนที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) ที่เป็นเพศทางเลือก (LGBTQ+).” *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 7(9), 2566, (1–13).

ประนิทัศ ภูขีด, นริศรา เพียรความสุข และณัฐนาฏ วิไลรัตน์. “การรับรู้ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานี.” *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*, 19(2), 2565, (101–117).

พระครูใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, พระครูวุฒิธรรมบัณฑิต, พระศิวเดชน์ ญาณวโร, ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามออน และกวีพล ศรีหะมงคล. “บทบาทเยาวชนในประเพณีแห่เทียนพรรษา: บทสะท้อนช่องว่างของกระบวนการเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี.” *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 5(1), 2561, (77–90).

พระภิญโญ เอี่ยมสุวรรณ (ปญญาทีโป). “LGBTQ: บทบาททางศาสนาพุทธในสังคมไทย.” *วารสารปัญญาลิขิต*, 3(2), 2567, (41–53).

รัชชานนท์ ศรีเพียชัย, อมรรัตน์ พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทุมพร หลอดโค. “การสร้างตัวตนของกลุ่มเพศทางเลือกบนพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ทางสังคมออนไลน์.” *วารสารพัฒนวนัมรุง มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 1(1), 2567, (123–138).

ศิลาศักดิ์ พระสุเมโธ (บุญทอง), กุสุมา สุ่มมาตร์ และจิรวรรณ สิทธิศักดิ์. “LGBTQ ความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์และวาทกรรมความลื่นไหลมิติเพศในสังคมไทย.” *Journal of Variety in Language and Literature*, 6(3), 2565, (119–135).

สมถวิล เอี่ยมโก๋ และวิกรม บุญนุ่น. “การตีตราและการกดทับ LGBTQ ในสังคมไทย.” *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 12(1), 2564, (384–398).

สุธิดา ตันเลิศ, สร้อยสุดา สุวรรณะ และเวทางค์ มาสงค์. “จากเทียนเวียนหัว ถึงประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษานานาชาติจังหวัดอุบลราชธานี.” *วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์*, 9(2), 2567, (2525–2535).

สุรจิตร ยนต์ตระกูล, สมชาย ลำดวน และศาสตรา เหล่าอรรคะ. “รูปแบบการจัดงานบุญประเพณีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.” *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 10(29), 2558, (31–38).

เสกสรร สายสีสด, ดสพร เกิดทิม, ปรัญชัย จำปาศักดิ์, ลลิตา ศรีตะทา, พลอยชมภู บุญมา และภารณี รักษ์ อุตรักษ์. “การศึกษาพฤติกรรมการดำรงชีวิต (Lifestyles) และความพึงพอใจในการดำรงชีวิตของกลุ่ม LGBTQ+ ในจังหวัดอุดรธานี.” *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 3(1), 2564, (1–16).

อามีนะห์ หลงเดวา. “การต่อรองและการช่วงชิงทางอัตลักษณ์ที่ส่งผลต่อกรอบความคิดและกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนมลายูมุสลิมภายใต้ระบบการศึกษาไทย: กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดยะลา.” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์ คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2566.

Bhandari, N. B. “Homi K. Bhabha’s Third Space Theory and Cultural Identity Today: A Critical Review.” *Prithvi Academic Journal*, 5(1), 2022, (171–181).

Coetzee, Willem J. L. "Transformative power of small–scale LGBTQI+ festivals and events." *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 15(2), 2023, (117–124).

Ferreira Gomes, J. "'It's more than a sport's facility, it's a safety net for youth': Exploring the Utility of Trauma–and Violence–Informed Sport for Development (TVISFD) Programs with Maple Leaf Sport and Entertainment's LaunchPad." *Journal of Sport for Development*, 11(2), 2023, (47–66).

Herrick, Shannon S. C. and Duncan, Lindsay R. "There may not be a rainbow sticker at the door, but there are my rainbow shoes": A qualitative exploration of resilience among LGBTQ+ adults in physical activity contexts." *Psychology of Sport and Exercise*, 64, 2023, (102324).

Hoffmann, A. "What makes a spokesperson? Delegation and symbolic power in Crimea." *European Journal of International Relations*, 30(1), 2024, (27–51).

Jones, G. J., Taylor, E., Wegner, C., Lopez, C., Kennedy, H. and Pizzo, A. "Cultivating 'safe spaces' through a community sport–for–development (SFD) event: Implications for acculturation." *Sport Management Review*, 24(2), 2021, (226–249).

Jureniene, V. and Andre Stonyte, A. "Recreational activities in cultural centres." *Transformations in Business & Economics*, 15(1/37), 2016, (244–253).

Jureniene, V. and Andre Stonyte, A. "Recreational activities in cultural centres: A theoretical approach." *International Journal on Global Business Management & Research*, 4(1), 2015, (83).

King, H., Crossley, S. and Smith, R. "Responsibility, resilience and symbolic power." *The Sociological Review*, 69(5), 2021, (920–936).

Lahti, S., Allin, L. and Findlay–King, L. "Exploring identity work of LGBT+ volunteers in sport through personas: the advocate, the community–minded and the sportsperson." *European Sport Management Quarterly*, 25(4), 2025, (601–621).

Marshall, J. and Martindale, R. "A Delphi study exploring physical and emotional safe spaces within sport for development projects targeting mental health." *Journal of Sport for Development*, 12(2), 2024, (14–32).

Michael, R. W., Joslin, J. and Kristen, A. R. "Lesbian, gay, bisexual, transgender, and queer students on campus: Fostering inclusion through research, policy, and practice." In *Transforming Understandings of Diversity in Higher Education*, 2023, (57–80). Routledge.

Müller, J. and Böhlke, N. "Physical education from LGBTQ+ students' perspective: A systematic review of qualitative studies." *Physical Education and Sport Pedagogy*, 28(6), 2023, (601–616).

Pistella, J., Baiocco, R., Antoniucci, C., et al. "Older LGBT+ adults and physical activity: A systematic review of qualitative and quantitative data." *Sexuality Research and Social Policy*, 22(1), 2025, (226–251).

Storr, R. and Richards, J. "'The tennis club is my safe space': Assessing the positive impact of playing tennis on LGBT+ people in Australia." *Sport, Education and Society*, 29(5), 2024, (521–534).

Swartz, D. L. Symbolic power, politics, and intellectuals: The political sociology of Pierre Bourdieu. Chicago: University of Chicago Press, 2022.

Young–Jae, K. and Park, Y. J. "The relationship between the perceived value and leisure benefits of cultural and artistic leisure participation: Application of hierarchical regression analysis." *Revista Argentina de Clínica Psicológica*, 30(2), 2021, (49).